

PROGRAM DYDAKTYCZNY

KOMUNIKACJA

**KLASA IV – VIII
(II ETAP EDUKACYJNY)**

**SZKOŁA PODSTAWOWA SPECJALNA NR 5
W CZĘSTOCHOWIE**

OPRACOWAŁA:
mgr Sylwia Szmul
mgr Agnieszka Kawalec

SPIS TREŚCI:

Wprowadzenie

Co warto wiedzieć o komunikacji

Założenia programu

Cele kształcenia ogólne

Cele kształcenia szczegółowe

Adresaci programu

Charakterystyka metod komunikacyjnych

Warunki realizacji programu

Zakładane osiągnięcia ucznia

Ocena przewidywanych osiągnięć ucznia

Ewaluacja programu

Literatura

I. WPROWADZENIE:

Zdolności komunikacyjne są fundamentem porozumiewania się z innymi, a także z samym sobą. Jeśli sprawniej wyrażamy siebie, sygnalizujemy, pokazujemy, nazywamy swoje potrzeby, myśli, pragnienia, obawy mamy szansę na pełniejszą integrację, zarówno z drugim człowiekiem, jak i grupą. Jest to sprawa szczególnie ważna dla ludzi, których otoczenie może postrzegać jako innych.

Program stanowi kompleksową ofertę kształcenia kompetencji komunikacyjnych u uczniów niepełnosprawnych intelektualnie przy wykorzystaniu bazy dydaktycznej i terapeutycznej, z uwzględnieniem nowatorskich metod pracy. Zakłada, że podniesienie sprawności komunikacyjnej ułatwi uczniom z niepełnosprawnościami integrację oraz aktywniejszy udział w życiu społecznym. Ponadto przewiduje stworzenie szansy uczniom niepełnosprawnym na doświadczenie efektów nabycia kompetencji komunikacyjnych w realnych działaniach. Potrzeby uczniów niepełnosprawnych w zakresie rozwoju zdolności komunikacyjnych są zróżnicowane, dlatego też program zakłada podnoszenie kompetencji komunikacyjnych na różnych poziomach, m.in. poprawę sprawności werbalnej oraz niewerbalnej, samodzielności, nabywanie umiejętności posługiwania się sprzętem lub oprogramowaniem wspomagającym komunikację, naukę nowych form komunikacji, rozwój umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami, kształtowanie dojrzałości emocjonalno-społecznej do skutecznej i satysfakcjonującej komunikacji, wzmacnianie motywacji uczniów do inicjatywy oraz aktywności komunikacyjnej, zapobieganie wykluczeniu społecznemu.

II. CO WARTO WIEDZIEĆ O KOMUNIKACJI

Potrzeba komunikowania się z otoczeniem jest bez wątpienia jedną z najważniejszych potrzeb psychicznych człowieka. W codziennym życiu nie zdajemy sobie sprawy z jej istnienia, jest zjawiskiem całkowicie oczywistym i naturalnym, jednak ma ona ogromny wpływ na nas i nasze otoczenie. Porozumiewamy się, aby zdobyć informacje, uczyć się, stworzyć i podtrzymać więzi międzyludzkie, a także wpływać na innych i budować swój wizerunek w ich świadomości, krótko mówiąc – komunikacja jest nam niezbędna do życia, a brak komunikacji nie jest możliwy. Komunikację można określić jako proces wymiany wiadomości w środowisku społecznym, który obejmuje aktywność poznawczą, stany aktywne oraz zachowania. Inni natomiast taktują ten proces jako werbalne i niewerbalne zachowanie się człowieka w otoczeniu, a więc interakcję, porozumiewania się.

Komunikacja odbywa się na dwa sposoby:

- poprzez werbalną wymianę informacji,
- niewerbalnie - obserwując zachowania innych.

Obydwa te rodzaje komunikacji wzajemnie się uzupełniają oraz wpływają na siebie – komunikacja niewerbalna przekazuje emocje, postawy i intencje nadawcy, przez co czyni werbalna bardziej zrozumiałą oraz podtrzymuje ją. Jednak z drugiej strony, elementy niewerbalne mają znaczenie, sens w zależności od kontekstu, w którym występują. Komunikacja niewerbalna zaś dominuje w wyrażeniu naszych emocji, postaw(szczególnie sympatii) i ,sądów, czyli tego, co dzieje się w nas. Komunikacja niewerbalna służy także do synchronizacji komunikacji werbalnej, podtrzymywania jej, uzupełnienia i podkreślenia znaczenia słów oraz odgrywa dużą rolę w rytuałach (powtarzane wzorce zachowań, które nie mają funkcji instrumentalnej, ale rodzą określone konsekwencje społeczne, w których sygnały niewerbalne są powiązane ze sobą i pojawiają się w sekwencjach).

III. ZAŁOŻENIA PROGRAMU (wg PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W STOPNIU UMIARKOWANYM LUB ZNACZNYM W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH)

Program przeznaczony jest dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym klas IV – VIII Szkoły Podstawowej Specjalnej Nr 5 w Częstochowie będącej integralną częścią Ośrodka Szkolno – Wychowawczego Nr 5 w Częstochowie.

Powstał on w oparciu o obowiązujące przepisy dotyczące podstawy programowej oraz dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania.

Edukacja uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym i znacznym będzie opierać się na realizacji programów edukacyjno – terapeutycznych opracowywanych dla poszczególnych uczniów na podstawie „Rozporządzenia MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.”

Dla każdego ucznia komunikującego się werbalnie, ale niezrozumiałego poza kontekstem oraz dla każdego ucznia niekomunikującego się werbalnie zespół winien opracować indywidualny system komunikacji, w tym zestaw pomocy do komunikowania. Powinien on być dostępny na wszystkich zajęciach w szkole, w domu i w środowisku otwartym.

Nauczyciele tworzą indywidualne pomoce z udziałem ucznia, pamiętając przy tym, że komunikacja jest procesem otwartym i baza pojęciowa ucznia rozwija się wraz z wiekiem i czasem nauki. Zestaw

pomocy do komunikowania się powinien być zatem rozwojowy i odpowiadać indywidualnym potrzebom i możliwościom ucznia.

Realizacja programu zakłada:

- pełną indywidualizację potrzeb dotyczących wieloprofilowego usprawniania oraz rozwoju zdolności i predyspozycji;
- wszechstronne i zintegrowane oddziaływanie na ucznia w zakresie rozwoju psychicznego i fizycznego;
- dobór atrakcyjnych środków dydaktycznych;
- integrację społeczną.

Program z zakresu komunikacji jest spójny z:

- programami obowiązującymi w szkole,
- statutem szkoły,
- koncepcją pracy ośrodka.

Program może zostać zmodyfikowany, gdy będą tego wymagały warunki zewnętrzne, na przykład nieprzewidziane przy konstruowaniu programu indywidualne potrzeby ucznia, bądź też po dokonaniu ewaluacji, jeśli wyniknie potrzeba jego ewaluacji.

Program może zostać poszerzony o nowe metody pracy w uzgodnieniu z zespołem.

IV. ADRESACI PROGRAMU

Program przeznaczony jest do realizacji dla uczniów klas IV – VIII Szkoły Podstawowej Specjalnej Nr 5 w Częstochowie będącej integralną częścią Ośrodka Szkolno – Wychowawczego Nr 5 w Częstochowie, na zajęciach z uczniami niepełnosprawnymi (posiadającymi orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i/lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności). Z uwagi na różnorodność deficytów komunikacyjnych, dobór treści nauczania dokonany został z uwzględnieniem podziału uczniów na następujące grupy:

- uczniowie niemówiący, z największymi ograniczeniami komunikacyjnymi (ze sprzężoną niepełnosprawnością i niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym);
- uczniowie komunikujący się werbalnie, u których występują deficyty kompetencji komunikacyjnych wynikające z zaburzeń intelektualnych. (ze sprzężoną niepełnosprawnością i niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym);

V. CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA – DŁUGOTERMINOWE: (wg PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W STOPNIU UMIARKOWANYM LUB ZNACZNYM W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH)

Zajęcia rozwijające komunikowanie się powinny służyć nabywaniu języka i umiejętności porozumiewania się w bliskim i dalszym środowisku w mowie, w piśmie i w każdy możliwy dla ucznia sposób (także z zastosowaniem wspomagających i alternatywnych metod komunikacji – AAC).

Uczeń powinien mieć możliwość doświadczania procesu komunikowania się:

- 1) odkrywania i uświadamiania sobie możliwości porozumiewania się, zwłaszcza odkrywania skuteczności własnych zachowań komunikacyjnych, czyli tego, że inni odbierają sygnały i reagują na nie;
- 2) bycia odbiorcą i nadawcą komunikatów językowych i niejęzykowych;
- 3) uważnego wsłuchiwanie się w wypowiedzi innych osób i patrzenia na mówiących do niego;
- 4) nawiązywania kontaktu i rozpoczynania dialogu;
- 5) słuchania i czekania na aktywne włączenie się w rozmowę;
- 6) wyrażania i przekazywania potrzeb, emocji, opinii, myśli, pragnień i woli;
- 7) proszenia o pomoc;
- 8) okazywania wdzięczności;
- 9) stosowania zwrotów grzecznościowych;
- 10) zadawania pytań, formułowania adekwatnych odpowiedzi;
- 11) przekazywania informacji o faktach i relacjonowania zdarzeń;
- 12) autoprezentacji (kim jestem, ile mam lat, jak wyglądam, co lubię itp.);
- 13) przedstawiania się i przedstawiania innych;
- 14) dostosowywania tematu rozmowy do zainteresowań własnych i partnerów;
- 15) rozmawiania na różne tematy;
- 16) uczenia się podstawowych zasad kultury komunikowania się (mówienia komplementów, zapraszania, zachęcania do kontaktu, przepraszania, przekonywania itp.).

VI. CELE SZCZEGÓŁOWE KSZTAŁCENIA - KRÓTKOTERMINOWE:

Cele szczegółowe wynikające z celów ogólnych, wyróżnione zostały na podstawie analizy ograniczeń kompetencji komunikacyjnych potencjalnych adresatów programu. Określają one konkretne umiejętności uczniów, do wykształcenia których realizatorzy programu są zobowiązani dążyć. Przedstawione poniżej cele zostały przypisane każdej z grup adresatów programu i wymienione według narastającego stopnia trudności.

I Grupa uczniów	Cele szczegółowe
<p>Uczniowie niemówiący, z największymi ograniczeniami komunikacyjnymi (ze sprzężoną niepełnosprawnością i niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Reagowanie na dźwięki najbliższego otoczenia. ☐ Etykietowanie najbliższego otoczenia. ☐ Reagowanie w sposób adekwatny do danej sytuacji komunikacyjnej. ☐ Reagowanie na mowę ludzką. ☐ Reagowanie na proste pojedyncze komunikaty. ☐ Reagowanie na komunikaty ułożone sekwencyjnie. ☐ Identyfikowanie symboli obrazkowych, przedmiotów z komunikatem werbalnym (używanie symboli obrazkowych, przedmiotów do wyrażania własnych potrzeb). ☐ Informowanie o stanach emocjonalnych. ☐ Przejmowanie inicjatywy w komunikacji (inicjowanie działań, np. ruchów, gestów). ☐ Nadawanie komunikatów opartych o treści związane z dniem codziennym: pogodą, jedzeniem, ubraniem. ☐ Rozumienie znaczenia wyrazów. ☐ Słuchowe śledzenie treści mowy. ☐ Uczestniczenie w dialogu słowno-obrazkowym.

II Grupa uczniów	Cele szczegółowe
<p>Uczniowie komunikujący się werbalnie, u których występują deficyty kompetencji komunikacyjnych wynikające z zaburzeń intelektualnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Komunikowanie własnych potrzeb. ☐ Wyrażanie w sposób werbalny i niewerbalny stanów emocjonalnych. ☐ Reagowanie na komunikaty. ☐ Rozumienie prostych wypowiedzi. ☐ Rozumienie krótkiego tekstu czytanego przez nauczyciela. ☐ Rozpoznawanie głosów najbliższego otoczenia: domu, szkoły, ulicy, lasu. ☐ Formułowanie krótkich odpowiedzi na pytania. ☐ Budowanie logicznych zdań na określony temat. ☐ Prowadzenie krótkich dialogów z nauczycielem, kolegami. ☐ Budowanie zdań pojedynczych z użyciem zwrotów grzecznościowych. ☐ Opisywanie i etykietowanie przedmiotów z najbliższego otoczenia, miejsc, znanych osób. ☐ Rozpoznawanie wypowiedzi w formie życzeń, zaproszenia, pozdrowień. ☐ Przedstawianie kolejności wydarzeń. ☐ Przedstawianie wydarzeń w ciągu przyczynowo-skutkowym. ☐ Stosowanie formuł grzecznościowych w wypowiedziach, np. prośbie, podziękowaniu. ☐ Formułowanie krótkich wypowiedzi w formie życzeń, zaproszenia, pozdrowień. ☐ Stosowanie formuł grzecznościowych w wypowiedziach, np. prośbie o informację. ☐ Formułowanie wypowiedzi jako klient, pasażer, pacjent.

- Wyrażanie własnych emocji.
- Świadomość konieczności mówienia w sposób zrozumiały dla innych.
- Wykonywanie ćwiczeń logopedycznych w izolacji oraz ich zastosowanie w codziennej komunikacji.
- Świadomość roli ciała w przekazywaniu informacji.
- Panowanie nad mimiką, gestami.
- Rozwiązywanie konfliktów w sposób werbalny.
- Korzystanie z instrukcji obsługi, przepisów kulinarnych, itp.
- Rozumienie słownictwa związanego z określonym zawodem, z wykonywanymi zajęciami oraz prawidłowe jego zastosowanie.
- Wypowiadanie się na forum grupy.
- Prezentowanie swoich mocnych i słabych strony, uzdolnień, możliwości, zainteresowań.

VII. CHARAKTERYSTYKA METOD KOMUNIKACYJNYCH

PIKTOGRAMY

Piktogramy to szwedzki system komunikacji znakowo-obrazkowej. Zasadą konstrukcji znaków jest czarne tło i biała figura. Każdy ze znaków opisany jest literowo w postaci wyrazu określającego treść znaku. Piktogram Ideogram Communication (PIC) to graficzny system komunikacji, przeznaczony dla osób nie mówiących. PIC wywodzi się z Kanady, ale zdobył ogromną popularność w krajach skandynawskich, szczególnie w przypadkach głębszych niepełnosprawności umysłowych. Do Polski system piktogramów trafił ze Szwecji poprzez Centrum Metod Alternatywnych w Szczecinie. Piktogramy są przeznaczone dla osób nie mówiących werbalnie w celu ułatwienia im kontaktu i komunikacji z otoczeniem. Można wyróżnić

dwie grupy użytkowników PIC. Kryterium tego podziału jest stopień rozumienia systemu językowego oraz umiejętność tworzenia i przekazywania wypowiedzi. Pierwsza grupa użytkowników to dzieci rozumiejące mowę werbalną. Identyfikują one struktury dźwiękowe słów z ich treściami i znają zasady tworzenia ze słów wypowiedzi. Dzieci te uczą się nadawać znaczenie słowne przedmiotom, osobom, czynnościom, poznają składnie, następnie budują dzięki piktogramom wypowiedzi. Druga grupa użytkowników to dzieci, których rozumienie dźwięków mowy, identyfikacja treści i formy wyrazów jest zaburzona. Osoby te muszą uczyć się rozumienia treści mowy i znaków. W początkowym etapie nauki, lub w pracy z dziećmi z głębszą niepełnosprawnością warto zastosować fotografię. PIC służy nawiązaniu kontaktu z drugim człowiekiem, prowadzeniu rozmów, wyrażaniu opinii, emocji, sądów. Drugą zaś funkcją systemu piktogramów, tak jak w przypadku języka mówionego to sposób poznawania świata. Piktogramy stanowią doskonałą metodę terapeutyczną dla osób z poważnie zaburzoną komunikacją.

MAKATON

Jest jedną z metod komunikacji alternatywnej. Jest to system gestów i symboli graficznych. Gesty są formami wspomagającymi słowne porozumiewanie się, służą jako środek wzmacniający przekazywany komunikat. Gestom zawsze towarzyszy mowa, dlatego program Makatonu jest metodą wspierającą komunikację, a nie ją zastępującą. W Makatonie oprócz znaków manualnych używane są również symbole graficzne, z których korzystają osoby nie mogące wykonać gestu. Wskazują one symbol i w ten sposób sygnalizują swoje potrzeby. Wybór formy gestu lub symbolu zależy od indywidualnych potrzeb i umiejętności osoby korzystającej z metody. Dzieci i dorośli oraz terapeuci mają możliwość wyboru najbardziej odpowiedniego dla siebie i adekwatnego do sytuacji sposobu nauki. Gest i symbol mogą być stosowane łącznie lub rozdzielnie. Znaki Makatonu są formami, z których można zrezygnować w momencie, kiedy język jest opanowany w stopniu umożliwiającym porozumiewanie się. Makaton przeznaczony jest dla wszystkich osób, które z racji zaburzeń i trudności komunikacyjnych nie mogą porozumiewać się przy użyciu mowy. Metoda ta umożliwia nawiązanie podstawowej komunikacji, jest pomocą w rozumieniu i budowaniu relacji, wpływa na rozwój umiejętności językowych, ułatwia interakcje społeczne oraz umożliwia naukę umiejętności potrzebnych w czytaniu i pisaniu.

PICTURE COMMUNICATION SYMBOLS (PCS)

Picture Communication Symbols (PCS) został uznany na świecie jako jeden z najbardziej popularnych, przejrzystych i zrozumiałych systemów symboli, a jego niezaprzeczalnym walorem jest elastyczność, spójność i estetyka. PCS to jeden z najczęściej wybieranych i używanych systemów symboli na świecie, a znajduje to wyraz również w Polsce.

Termin symbol wywodzi się ze starogreckiego „symbolom” - znak rozpoznawczy, coś złączonego, ujmowanego łącznie. Zestaw symboli jest to zbiór zmysłowych (wizualnych, słuchowych, dotykowych) obrazów lub znaków, które odzwierciedlają, sugerują jakieś znaczenie, np. nazwę widzianego lub dotykanego przedmiotu, odczytywany dźwięk, dzięki wzajemnym powiązaniom lub według przyjętej umownej konwencji. Można je zatem podzielić na:

- znaki wizualne (obrazki, zdjęcia, symbole Bliss`a, PCS, drukowane słowa);
- znaki słuchowe (np. sekwencje fonemów - mowa syntetyzowana, odgłosy i różne dźwięki (np. alfabet Mors`a);
- znaki dotykowe (np. alfabet punktowy do dłoni czy system Brail`a)

TECHNIKI KOMPUTEROWE WSPOMAGAJĄCE KOMUNIKACJĘ

Głównym celem wykorzystywania technik komputerowych na zajęciach edukacyjnych jest ułatwienie komunikacji, ale także między innymi: likwidowanie barier, eliminowanie zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych, kształtowanie i utrwalanie prawidłowej wymowy, usuwanie zaburzeń głosu, nauczanie mowy w wypadku jej braku, eliminowanie trudności w czytaniu, rozwijanie różnego typu uzdolnień, wspieranie rozwoju osób niepełnosprawnych intelektualnie, porozumiewanie się z osobami dotkniętymi autyzmem. Znalezienie optymalnego rozwiązania wymaga doboru programów do indywidualnych potrzeb uczniów. Zastosowany program powinien nie tylko pomagać, ale również wykorzystać pozytywną motywację ucznia i chwalić za wykonaną pracę.

Przykładowe programy do wykorzystania w pracy z komputerem:

- system obrazkowy ALADIN (komputerowy słownik komunikacyjny)
- Program MÓWik,

METODA RUCHU ROZWIJAJĄCEGO WERONIKI SHERBORNE

Opracowany przez Weronikę Sherborne system ćwiczeń wywodzi się z naturalnych potrzeb dziecka, zaspokajanych w kontakcie z dorosłymi. Z tzw. baraszkowania, które pojawia się we wczesnym dzieciństwie każdego dziecka i w każdej rodzinie, stworzyła ona system terapeutyczny. Sukces tej metody polega właśnie na jej prostocie i naturalności.

Podstawowe założenia tej metody to rozwijanie przez ruch:

- świadomości własnego ciała i usprawniania ruchowego,
- świadomości przestrzeni i działania w niej,
- dzielenia przestrzeni z innymi ludźmi i nawiązywania z nimi bliskiego kontaktu.

Kategorie ruchu w metodzie Ruchu Rozwijającego:

- ruch prowadzący do poznania własnego ciała,
- ruch kształtujący związek jednostki z otoczeniem fizycznym,
- ruch wiodący do wytworzenia się związku z drugim człowiekiem,
- ruch prowadzący do współdziałania w grupie,
- ruch kreatywny.

Metodę W. Sherborne traktuje się często jako formę niewerbalnego treningu interpersonalnego, ponieważ poprawia komunikację dziecka z otoczeniem, uaktywniając „język ciała i ruchu.” Ruch ma formę zabawy, która daje poczucie radości oraz możliwości dzielenia jej z innymi. Ćwiczenia tą metodą można stosować w pracy z wszystkimi dziećmi, niezależnie od wieku oraz rodzaju niepełnosprawności. Do pracy niezbędna jest przestrzeń, maty, duże chusty i inne akcesoria do ćwiczeń ruchowych.

CZYTANIE GLOBALNE

Twórca metody, Glenn Doman, amerykański fizykoterapeuta, w 60. latach ubiegłego wieku opracował metodę rehabilitacji osób mających uszkodzony mózg. Zadowolony z efektów zastanawiał się, jak metoda ta sprawdziłaby się w odniesieniu do dzieci zdrowych. Od tej chwili czytanie globalne zaczęto stosować w pracy z małymi dziećmi najpierw w Stanach Zjednoczonych, potem w kolejnych państwach. Glenn Doman dostał wiele odznaczeń państwowych w różnych krajach. Instytut Osiągania Ludzkich Możliwości, który założył w 1955 r. w Filadelfii, prowadzi obecnie córka Glenna, Janet Doman. W Instytucie są propagowane idee stymulowania najmłodszych na różnych polach działalności.

Istnieją dwa rodzaje czytania. Jedno, to czytanie globalne, całowyrzowe. Dziecko, patrząc często na napis na kubeczku z serkiem, po jakimś czasie „czyta” nazwę tego serka. Tak dzieje się z tytułami książeczek, napisami nad sklepami, imieniem dziecka, jeśli piszemy mu je odpowiednio

często. Dziecko nie musi bowiem znać liter, by zapamiętać cały obraz graficzny wyrazu. Traktuje wyraz jak piktogram. My, dorośli, też czytamy globalnie piktogramy, czyli obrazki symbolizujące jakąś treść. Na widok przekreślonej koperty z charakterystycznym wózkiem na parkingu odbieramy sygnał: „Miejsce dla niepełnosprawnych”. To właśnie jest globalne czytanie.

Czytając w ten sposób, dziecko nie zastanawia się i nawet nie wie jeszcze, że wyraz składa się z liter.

Innym rodzajem czytania jest czytanie analityczno-syntetyczne „zwyczajne”, to, którego uczymy się w szkole. Tutaj potrzebna jest nie tylko znajomość liter, ale i umiejętność ich składania, co jest trudnym wyzwaniem. Jest to bowiem etap najtrudniejszy w procesie nauki czytania. Rodzice nieraz skarżą się, że ich dziecko zna cały alfabet, a kiedy zobaczy wyraz, nie potrafi go odczytać.

Prawidłowo. Co innego jest wyuczyć się nazw liter, co innego umieć je syntezować. To zadanie o wiele trudniejsze i wymagające wielu ćwiczeń. Czytanie globalne rozwija prawą półkulę mózgu, która wykorzystywana jest w niedostatecznym stopniu, a odpowiada za tak ważne procesy jak intuicyjny, nieschematyczny sposób rozumowania, a także pamięć wzrokową. Stymulując jej aktywność, sprawiamy, że dziecko lepiej zapamiętuje, szybciej czyta, potrafi znakomicie liczyć w pamięci, rozwija w sobie słuch muzyczny.

Dodatkowe metody do wykorzystania :

- Blissymbolics - system alternatywnej komunikacji Bliss
- Rebusy piktograficzne
- Mima i Pantomima
- System symboli jednoznacznych (użycie przedmiotów)
- PIC - Symbole (Pictogram Ideogram Communication)
- SIG - Symbole (zdjęcia i rysunki)
- Język migowy (dla osób z uszkodzeniami narządu słuchu)
- Alfabet palcowy - daktylografia (jw..)
- Gestykulacyjny alfabet Morse'a
- Alfabet punktowy do dłoni (dla osób głuchoniewidomych)
- Skrócony alfabet manualny (gesty lewej ręki połączone z alfabetem palcowym prawej ręki)
- SYSTEM FONOGESTÓW (Cued Speech - język uzupełniony Cornetta)
- Karta mowy ręki Goldsteina i Camerona
- System kalendarzowy (pudełkowy, przegródkowy)
- Metoda SPEEC (tablica komunikacyjna do kodowania wiadomości poprzez wskazywanie uporządkowanych fonemów)
- Alfabet literowy, sylabowy, literowo-sylabowy (tablica komunikacyjna)
- System ruchomych symboli (Manipulable Symbols)

- Metoda rysunkowa (przekazywanie informacji za pomocą własnych rysunków)
- System Braille'a (dla osób niewidomych)
- Metody kombinowane (połączenie wielu metod w jeden spójny system porozumiewania się).

VIII. WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU

Podstawą pracy z programem jest udział uczniów w zajęciach, a także świadome zaangażowanie nauczycieli w prowadzenie zajęć z zakresu Komunikacji zgodnie z programem, który podaje konkretne treści oraz metody ich realizacji. Należy jednak pamiętać, że niezbędnym elementem do osiągnięcia sukcesu w procesie uczenia się jest motywacja, która nie u wszystkich uczniów i nie w każdym momencie jest na odpowiednim poziomie. Zadaniem nauczyciela realizującego program jest zatem stosowanie takich form i metod pracy, które będą czyniły zajęcia ciekawymi i twórczymi. Tematyka lekcji powinna być bliska uczniom, zgodna z ich zainteresowaniami, angażująca ich ruchowo i emocjonalnie. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych będzie tym efektywniejsze, im uczniowie będą czuli się na zajęciach bezpieczniej, będą traktowali nauczyciela oraz innych uczestników jako partnerów, a ich potrzeby w zakresie komunikacji będą w coraz większym stopniu zaspakajane. Zaproponowane metody mają zatem inspirować do poszukiwania jak najskuteczniejszych rozwiązań, stanowiących klucz do rozwoju kompetencji komunikacyjnych uczestników zajęć.

IX. ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ

Ze względu na specyficzny charakter edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, a także indywidualne tempo i zakres nauki każdego ucznia, osiągnięcia w poszczególnych sferach oddziaływań pedagogicznych i rewalidacyjnych są planowane indywidualnie. Znajdzie to swoje odzwierciedlenie w indywidualnych programach edukacyjno – terapeutycznych, które będą systematycznie monitorowane i dostosowane do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych poszczególnych uczniów zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego.

X. OCENA PRZEWIDYWANYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ Z UWZGLĘDNIENIEM STANDARDÓW WYMAGAŃ

Ocena to problem wartościowania uzyskanych rezultatów na gorsze lub lepsze rozwiązania. Zadanie to wymaga zachowania pewnego dystansu i obiektywizmu ze strony nauczyciela. Specyfika

procesu nauczania-uczenia się uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczestniczących w zajęciach rozwijających komunikację, wymaga działań bezstresowych. Taki charakter powinno przybrać także sprawdzanie i ocenianie przedmiotowe. Stosowane przez nauczyciela metody powinny pomóc w odkrywaniu radości tworzenia i mobilizowaniu uczniów do poznawania świata w sposób werbalny i niewerbalny. Ocena osiągnięć uczniów powinna być bardzo wyważona. Oceniając uczniów należy zawsze kierować się życzliwością, wyrozumiałością oraz ich indywidualnymi predyspozycjami i możliwościami.

Każde dziecko dysponuje indywidualnym poziomem wrodzonych zdolności intelektualnych.

Ocena ta jest jednak zawsze zgodna z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania.

Dodatkowo każdy uczeń będzie podlegał wielospecjalistycznej ocenie poziomu funkcjonowania co znajdzie swoje odzwierciedlenie w Indywidualnych Programach Edukacyjno – Terapeutycznych poszczególnych uczniów.

Po I i II semestrze nauczyciel będzie dokonywał indywidualnej oceny wiadomości i umiejętności ucznia w „Teście przyrostu wiedzy i umiejętności”.

Wychowawca będzie systematycznie informował rodziców uczniów na temat funkcjonowania ich dziecka w grupie, nabytych przez niego wiadomościach i umiejętnościach oraz uzyskanej przez nie oceny.

XI. EWALUACJA PROGRAMU

Działania podjęte w wyniku wdrożenia programu powinny dać oczekiwane efekty – zakłada się, iż wszyscy uczniowie biorący udział w zajęciach rozwiną swoje kompetencje w zakresie komunikowania się, na miarę swoich indywidualnych możliwości rozwojowych. W celu pozyskanie rzetelnych informacji dotyczących realizacji programu przewiduje się jego ewaluację pod kątem osiągniętych rezultatów (zarówno zamierzonych jak i niezamierzonych), użyteczności oraz zgodności z założeniami.

Sposoby ewaluacji:

- bieżąca ukierunkowana obserwacja nauczyciela prowadzącego zajęcia oraz sporządzona przez niego dokumentacja;

Narzędziami, które posłużą do sprawdzenia skuteczności niniejszego programu będą:

- dziennik zajęć,
- arkusz obserwacji postępów ucznia,
- arkusz ewaluacyjny.

W oparciu o uzyskane wyniki ewaluacji zakłada się możliwość modyfikacji programu w celu podniesienia jego skuteczności i efektywności.

LITERATURA:

- Błęszyński J. (red.), 2006, *Alternatywne i wspomagające metody komunikacji*, Kraków.
- Bogdanowicz M., 1998, *Od piosenki do literki - część pierwsza*, Gdańsk.
- Bogdanowicz M., 1998, *Piosenki do rysowania*, Gdańsk.
- Bogdanowicz M., Kisiel B., Przasnyska M., 1992, *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, Warszawa.
- Bogdanowicz M., Okrzesik D., 2008, *Opis i planowanie zajęć według Metody Ruchu Rozwijającego W. Sherborne*, Gdańsk.
- Bugajski M., 2007, *Język w komunikowaniu*, Warszawa.
- EJO: Encyklopedia językoznawstwa ogólnego, 2003, red. K. Polański, Wrocław.
- Mańkowska I., 2005, *Kreowanie rozwoju dziecka. Kinezylogia edukacyjna i inne nowoczesne metody terapeutyczne w praktyce*, Gdynia.
- Błęszyński J. (red.), 2006, *Alternatywne i wspomagające metody komunikacji*, Kraków.
- Kaczmarek B., 2004, *Metoda Makaton we wspomaganiu porozumiewania się dzieci z zaburzeniami mowy i języka*, w: W. Dykcik, A. Twardowski (red.), *Wspomaganie rozwoju i rehabilitacja dzieci z genetycznie uwarunkowanymi zespołami zaburzeń*, Poznań.
- www.makaton.pl
- Pilch A., Przebinda E. (red.), 2005, *Gestem, obrazem, słowem. Materiały z III konferencji - Wspomagające sposoby porozumiewania się*, Kraków.
- Smyczek A., Szwiec J., 2000, *Metodyka nauczania alternatywnych sposobów porozumiewania się i techniki posługiwania się symbolami*, *Rewalidacja* nr 1, s.21-26.
- Warrick A., 1999, *Porozumiewanie się bez słów*, Kraków.
- Zaorska M., 2008, *Komunikacja alternatywna osób głuchoniewidomych*, Toruń.